

Latif Adrović

DVA ZEKANA

Bješe petak, vlažan i tmuran dan, oktobra šezdesetsedme. Imao sam deset godina i išao u treći razred osnovne škole.

Čim sam stig'o iz škole, dadoše mi komad hljeba i parče sira, te i to popodne provedo' čuvajući koze. A one su, k'o šašave, jurile od bašče do bašče ne bi li pokusale još koju opalu šljivu ili krušku. Priznajem, jedva sam ček'o da počne da važi taj čuveni Titov zakon o zabrani držanja koza, o kome se tada pričalo. Ko nije čuv'o koze u jesen, ne može ni da razumije o čemu pričam. Sad je to samo sjećanje, a onda je bila morâ.

Ono, znam ja da su koze sirotinjske majke, da su one mliječne, da je njihovo mlijeko i kvalitetno i zdravo, da ne traže puno hrane, ali se dobro sjećam: kad stigne jesen, k'o da pomahnitaju. Koliko god čobanin da je vješt i vrijedan, ne može sačuvat mladu vočku da je one ne ogule ili zagrizu. Još ako je buljuk veliki, pa svaka krene na svoju stranu, onda je čobanin nagrabusio.

Znao sam da bez njihova posla i one rabote na proljeće ne bi bilo umiljatih jarića, a tada su mi baš smetali prčeviti jarčevi, koji su s početka jeseni na sve strane širili nenasan miris.

Već se bilo smračilo, stoka zatvorena u torovima i štalama, a mi djeca, čobani, još s akšama smo se primakli šporetu da se osušimo i ugrijemo. Čekali smo da nam daju da večeramo, kad se pred kućom začu hrganje konja. Jednom, pa drugi put, i čuše se ljudski glasovi:

– Eneeee, tata doveo Zekana - povika Zina vireći iza zavjese kroz prozor

– Jeste, stvarnoooo...

I preskačući nas, istrča iz kuće.

Poskakasmo svi kao opareni. Niko nije imao vremena da se oblači i utopljava, a obuo je šta je ko stig'o, i istrčasmo pred Zekana. Obradovasmo se svi, kao da nam je neko najmiliji doš'o iz daleka, a bilo je i ženskih suza. Iako je bila u godinama i obnevidjela i rahmetli

Majka, s mačugom u ruci, stiže ispred kuće.

– Može li to bit', Džemo? Je li to baš naš Zekan? - veli ona.

– Vala, majko, jeste samihti Zekan, iste je dlake, a ima i onakav beljeg na sapi, ali...

– A ova đeca rekoše da si doveo onoga našega...

– Da je d'o Bog da sam ga naš'o. Ovoga sam danas kupio...

– Neka, nek' je hajirli, neka si ga kupio. I treb'o nam je dobar konj. Pristigoše pred kuću komšije i rođaci.

– Bogomi, Džemo, ovaj je mlogo mlađi od onoga, bar pet, šest godina... Dođi da mu vidiš zube - zovnu ga Šaban držeći Zekana za kišu, podiže mu šoknje, čas sa jedne, čas sa druge strane da mu vidi kutnjake, a sjatismo se i mi djeca da nam nešto ne promakne.

– Slaba ova sijalica, ne vidi se dobro - reče neko od komšija.

– Ada, ne treba mene jača sijalica za ove rabote - veli Šaban. - Da znate samo koliko sam konja pregled'o dosad, ni broja im ne znam, a nikad nijesam pogriješio!

– Ostavite se toga, ljudi; hajte, bujrum u kuću da popijemo po kahvu - pokuša Džemo da prekine dalju raspravu.

– Ama, nemo' se ljutit'. Ja reko', bolje da ti pokažem, da sjutra ne bidne drukčije...

– Neće, more. Vidio sam ja to danas na pijaci, ali nijesam mog'o pregoret' da ga ne kupim. Toliko liči na Zekana da mi je srce zaigralo još kad sam ga napremase vidio, k'o da sam ne zna se šta dobio... Čuvajte se da nekoga ne ujede, još mu ne znam huju.

Svezaše Zekana za šljivu, doniješe mu breme sijena i svi uđosmo unutra. Začas, ona velika soba postade pretijesna za posetkare što dođoše da čestitaju kupovinu konja i da svojim očima vide Zekana koji je, sem po godinama, po svemu isti kao onaj što nam je lani ukraden ispred radničke barake na Kuli.

Neku godinu ranije počelo je probijanje puta preko Kule. Džemo je preuzeo veliku dionicu preko Stubice i niz Jeleč i zaposlio stotine sezonskih radnika. Radilo se sezonski, drukčije nije ni moglo, jer bi gore na Kulu zima stizala rano, a snijeg se ne bi otopio ni do Đurđevadne.

Među radnicima bio je i amidža Redžep. Poveo je Zekana i na

njega svakodnevno iz Peći dogonio namirnice za radničku kuhinju. Vodio je brigu o Zekanu, redovno ga hranio i pojiu, svakog dana provjeravao da li je uredno potkovan, da se ne podbije po tim vrletnim putevima, ali, jedno jutro ga nije zatek'o tamo gde ga je svez'o. Danima su i on i Džemo obilazili pijace okolo Peći, Rožaja, Tutina i Berana, svuda razglasili i raspitivali se, ali od Zekana ni traga. Nikada ga nijesu našli.

Svi smo bili k'o utučeni kad su nam rekli da je ukraden. Nije to bio samo konj, hajvan da se pojaše ili natovari, bio je to naš ponos, naš Zekan. Svi smo se vrzmali oko njega i jagmili se ko će da ga napoji i da mu položi, da ga istimari i pomazi, a nikad se nije desilo da nekoga gurne sapima ili pokuša da ujede, k'o što ima konja. Bio je naočit i azgin sedlenik, vrijedan i jak da ponese teret ili uvede u vršaj, a među familijom bio je k'o jagnje.

Prođe ta zima i stiže proljeće šezdesetosme. Džemo, Dželil i Redžep odoše na Kulu da rade, Nadžip je radio u Beranama i dolje živio sa familijom, a Sajo je u Rožajama išao u gimnaziju. Tako, po nehari, meni, k'o najstarijem muškom, pripade briga o Zekanu, što i nije bila obaveza, već zadovoljstvo. Toliko sam ga razmazio i pripitomio da mi je i bukvalno jeo iz ruke. I nikad mi nije otkaz'o poslušnost. Uvijek sam mog'o da ga uzjašem i potjeram u galop, a da nema ni sedla ni uzde, samo oglav.

Kad su ga neku godinu kasnije prodavali, nijesu nam rekli da ga vode na pijac. Sigurno bismo molili da to ne čine. Na sreću, ostale su mi lijepe uspomene. Na oba Zekana.

Proteklo je pola vijeka od tada. Te silne godine nijesu vidljive samo na našim licima, već i na našem otežanom kretanju. Redžep i Dželil su zaradili penzije u Luksemburgu i, za lijepa vremena, svakodnevne jutarnje i večernje šetnje do Katuništa i Kleča su obavezne. Oktobra dvijehiljadesedamnaeste, evo nas opet skupa u Vrbici. Sjedimo na klupi na Brijegu, na prvom od tri odmorišta do Kleča i nazad.

Prebrojavamo novoizgrađene kuće i brojimo koliko ih je praznih, jer njihovi vlasnici sa porodicama rade širom Evrope, a strine Fehima i Hata prebrojavaju koliko je osoba i iz koje kuće od Borovnjaka do Letina umrlo otkad su one dovedene. Kad presefe, pa nekoga ne nabroje, ponovo krenu od Borovnjaka, brojimo i mi sa njima i, tako, ne računajući

Stupe sa Hajrovićima, Selišta i Prisoje, računajući i djecu i starije, za pola vijeka više od stopedeset duša preselilo je na ahiret i ukopano na naša groblja. U Katuništu, na drugom odmorištu, posmatramo naše livade i bivše oranice, pričamo o svemu i svačemu, pa i o ovom voću kako nije ukusno k'o nekad: jabuke su sitnije, nekako opore i teške za stomak, nema više onih sočnih pašinki, jerebasmi i kačmorki, a i orasi su, čini nam se, sitniji. Nema više one jerebasme u Meždri, ni belije, ni durgonje; Redžep je svoju staru bašču iskrčio i traktorom počupao žile, a Dželil, iako je u sedamdesetomj, svako jutro porani i kupi šljive iz bašče koju je ovdje zasadio prije desetak godina.

Idemo putem preko Paljevina ka Kleču, a on zarast'o u travu k'o tepih.

– Čini mi se, midžo, niko nije bio srećniji od mene no kad bi me uz'o ispred sebe i ovim putem rastrč'o Zekana. Digla bi se prašina k'o da je proš'o kamion! Poslije sam i ja volio da rastrčim moga Zekana, a djeca bi se čudila kako smijem.

Iznova započinjemo priču o Zekanima. Iako pričamo o dva konja, o dva doba i dvije mladosti, priče i iskustva su bezmalo istovjetna.

– Tako saglam konja, i za sedlo i za samar i za u guvno, to nijesam u životu sreo – kaže Redžep. – U Bihoru mu nije bilo ravna. Jeste bio dobar i onaj drugi, ali ni primać Zekanu. Nije bilo svatova đe on ne bi uz'o košiju. Evo i sad bi' se zakleo da je bio razumniji od nekih ljudi koje znam, a za sebe misle da su pametni. Nije se moglo desit' da on ne posluš'a, da mu dvaput moram nešto ponovit'. Nijesam mor'o imat ni oglav, ni uzdu, njemu nije treb'o ni prut ni bič. Samo lijepa riječ. On bi to razumio i nikad me nije iznevjerio. A bio je sila od konja. Tovar nije osjeć'o, mog'o si još toliko bacit' u trešalj, on ne bi čuo...

Baca cigaru i nastavlja:

– Znao je to i dušmanin koji ga je ukrao. Ne bi ga ni krao da je bio neki baksuz, da je htio da ujede ili džilitne. Neću da griješim dušu, bilo pa proš'o, ali njega nije ukr'o neko nepoznat. Onda se nije računalo s tim, a sad sam siguran da ne može bit' da je neko doš'o čak na vrljetnu Stubicu, da ispred toliko radnika ukrade konja i da misli da će ostat' neotkriven. Ako je neko i bacio oko na njega, taj nije doš'o da ga odveže i odvede. Nepoznat nije imao šanse da mu priđe, a da on ne zahrže. Pomogao mu je neko koga je Zekan poznao, ko je živio

među radnicima u baraci...

Ka Kleču, prolazimo pored Redžepovog katuna u kome je, prije odlaska u Luksemburg početkom devedesetih, tokom ljeta boravio sa porodicom i drž'o nekoliko goveda, konja i stado koza. Štala pored puta, u koju je zatvarao koze, nije otvarana više od dvije decenije, zarasla je u loze i trnje i svi sumnjamo da je poodavno postala leglo zmija. Nije otvaran ni katun, ali se sjećamo kako bismo slatko spavali dok jaka kiša šiba po tahti kojom je pokriven.

– Bio sam mlađi onda – kaže Redžep – a i djeca su mi stasala i pomagala, pa smo nekako izdurali nekoliko godina. Al' poče rat i ona kriza kad pare nijesu ništa vrijedjele, pa odosmo u bijeli svijet. A one koze su nas okrijepile. Im'o sam dvadesetak koza i skoro duplo više jaradi, pa se mogaše živjet'. Sad se to izumilo, pa kažu da je mladi sir i njihovo mlijeko lijek, kao da mi to nijesmo znali i ranije. Osjetio sam to tih godina. Bijeli smok i kozje mlijeko me održalo i ništa mi nije bilo teško. Al', drago mu za lijek, znaš li ti sinovac, šta znači kad familija cijelo ljeto i zimu ne brine za prismoku?

– Znam, midžo.

– Da preko zime ostajem u Vrbici, kupio bi' jednu kozu s jaradima, samo da se napijem surutke, pa za mladi sir drago mu...

– Vala ja ne bi'. Mogu im želju trpjet.